

דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 69 ויחי

עד מתי אפשר להבדיל, הבדלה קודם סעודה, כיסוי פת בהבדלה, איסור עשיית מלאכה קודם הבדלה ואיזה מלאכה, דיני סעודת מלוה מלכה, ריצה בשבת להתעמל ולרפואה, לתענוג ודבר מצוה, והוצאה כדרך ודלא כדרך

סימן רצט ס"ו

אחר פלג המנחה ותפילת מעריב, ומותר לשתות, כי התענית תלוי בלשון בני אדם שנקרא יום אף אם הבדיל עד תחילת הלילה, ואחר כך יקבל התענית בדעתו שיתחיל מעכשיו, חוץ ממה שכבר קיבל התענית במנחה. (שו"ע ס"ו, מ"ב ס"ק כב-כג).

סעיף ז

הבדלה אם פוטר יין שבתוך המזון
יט. המבדיל על היין **בחדר שהולך לאכול שם** אפילו קודם שנטל ידיו פוטר את היין שבתוך המזון ואינו צריך לברך עליו, אבל לא בחדר אחר.

כ. ויש אומרים שאינו פוטר אלא אם **נטל ידיו קודם שהבדיל**, שנטילת ידים היא התחלת קביעות הסעודה ושייך לסעודה, ואין ההבדלה הפסק בין נטילה להמוציא כי בלא זה אינו רשאי לאכול. ואם הבדיל קודם נטילה אינו שייך לסעודה וצריך לברך אחריו ברכה אחרונה קודם הסעודה, ולברך מחדש תוך הסעודה על היין. ולהלכה **ספק ברכות להקל** ופטר מברכה אחרונה ומלברך תוך הסעודה. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כד-כו).

סעיף ח

אם ברכת המזון פוטר להבדלה מברכה אחרונה
כא. כשפוטר היין שבתוך המזון ונעשה **שתייה אחת** עם כוס הבדלה, ברכת המזון פוטר גם לכוס ההבדלה מברכה אחרונה, אף אם בירך בלא כוס. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק כז).

לא היה לו יין בסעודה
כב. אם אין לו אלא כוס אחד והבדיל עליו והיה סבור שיביאו לו עוד יין ולא הביאו לו יותר, יש אומרים שצריך לברך ברכה אחרונה על כוס הבדלה, ואינו **כקידוש** שהוא צורך ובמקום סעודה ונפטר בברכת המזון. ויש שאין מחלקים ביניהם, ולכן אם לא בירך קודם סעודה לא יברך אחר כך. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק כח-כט).

סעיף ו

עד מתי מבדיל

יג. שכח ולא הבדיל במוצאי שבת מבדיל עד סוף יום **שלישי**. כי כל אלו הימים שייכים לשבת העבר. ולכתחילה יקדים להבדיל ביום ראשון שזריזים מקדימים למצוות, וגם אסור לו לאכול קודם שיבדיל כשבידו להבדיל. ויש אומרים שאינו מבדיל אלא כל **יום ראשון בלבד**. שהיום הולך אחר הלילה של מוצאי שבת. (שו"ע ס"ו, מ"ב ס"ק טז-יז).

עד מתי מבדיל במוצאי יום טוב

יד. במוצאי יום טוב אין להבדלה תשלומין, כי אין ימים ששייכים ליום טוב, ויום ראשון אחר יום טוב מבדיל. (מ"ב ס"ק טז).

נר ובשמים רק במוצאי שבת

טו. על הנר ובשמים אינו מברך אלא במוצאי שבת, כי ברכת האור רק במוצאי שבת **שזמן ברייתו**. ובשמים להשיב נפש הכואבת **ביציאת נשמה יתירה** שבמוצאי שבת. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק יח).

טעם עד מתי מבדיל

טז. יש מי שאומר שהדין שטעם מבדיל הוא רק בהבדיל **בליל מוצאי שבת**, אבל אם לא הבדיל בלילה כיון שטעם אינו מבדיל. והעיקר כסברא ראשונה שמבדיל עד שלשה ימים. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק יט).

המתענה ישמע הבדלה מאחרים

יז. מי שמתענה **שלשה ימים** ושלשה לילות או שני ימים ושני לילות ואפילו יום אחד ולילה אחת **ישמע הבדלה מאחרים**, או שיבדיל ויתן לאחרים לשתות. ואף שיכול להבדיל אחר התענית, עדיף לקרב ההבדלה לשבת שאז עיקר מצות הבדלה. (שו"ע ס"ו, מ"ב ס"ק כ-כא).

להבדיל מבעוד יום

יח. אם אין אחרים אצלו בשני ימים ולילות ימתין **ויבדיל אחר התענית**, אבל בשלשה ימים ולילות שלא יוכל לקיים הבדלה, יכול להבדיל בשבת מבעוד יום

סעיף ט

לכסות הפת בשעת הבדלה

כג. אם רוצה לסעוד תיכף להבדלה יזהר **שלא להביא הפת לשולחן** קודם הבדלה, ואם הביא מכסהו במפה שאם לא יכסנו צריך להקדימו לפי שהוא מוקדם בפסוק. ואף שאסור לאכלו קודם הבדלה, כיון שתמיד צריך להקדימו הרי זה ביזוי לפת שמקדים דבר אחר ויכסנו. ואם **אינו סועד תיכף** אין צריך לכסותו כי לא שייך קדימה. (שו"ע ס"ט, מ"ב ס"ק ל-לא).

סעיף י

שלא לעשות מלאכה קודם הבדלה

כד. אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל ואפילו חפצים האסורים **מדברי סופרים**, אף משתחשך כיון שלא הבדיל חל במקצת קדושת שבת ואסור חז"ל במלאכה. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק לב-לג).

ברוך המבדיל

כה. אם הבדיל בתפילה, או אם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפילה אומר ברוך המבדיל בין הקודש ובין החול, ואין צריך לומר כל לשון הבדלה ובלא שם ומלכות **ועושה מלאכה**, וזה היכר בעלמא ללות המלך, ואינו מתיר באכילה עד שיבדיל בתפילה והבדלה על הכוס. **וילמדו לנשים** שרובן לא נהגו להתפלל ואין מבדילות שיאמרו ברוך המבדיל קודם שיעשו מלאכה. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק לד-לה).

המבדיל בין קודש לקודש

כו. **ביום טוב שחל במוצאי שבת** ורוצה לעשות מלאכת אוכל נפש קודם שהבדיל בתפילה, יאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות, ומותר במלאכה אבל אסור בטעימה עד שיקדש. (מ"ב ס"ק לו).

חילוק בין מלאכה גמורה ליש בה טורח

כז. יש אומרים שתקנת חז"ל להבדיל הוא רק **למלאכה גמורה** כגון כותב ואורג, אבל **למלאכה שאין בה טורח** כהדלקת הנר והוצאה מרשות לרשות אין צריך להבדיל ומותר משתחשך, ומזה נתפשט המנהג שמדליקים נרות מיד שאמרו הקהל ברכו. והעיקר כסברא ראשונה, והבית יוסף והמגן אברהם פקפקו במנהג, **שאינו לחלק בין המלאכות** וצריך להבדיל בתפילה או לומר ברוך המבדיל לפני כל מלאכה. (שו"ע ס"י, מ"ב ס"ק לח-לט).

מלאכות אחר שהבדיל בתפילה

כח. יש מחמירים שאף אחר שהבדיל בתפילה אין מותר רק להדליק הנר **ולא מלאכה שיש טורח**. (שעה"צ ס"ק נא). **ובעל נפש לא ידליק הנר עד אחר סדר קדושה**, אבל חזן הכנסת מותר להדליק נר אחר שהבדיל בתפילה או אמר ברוך המדיל בשכיל כבוד הציבור שיושבים בחושך. וטלטול הנר מותר. (מ"ב ס"ק מז).

הכנה ביו"ט שני מותר אף קודם שהבדיל

כט. מותר להביא יין ביום טוב שני אחר שחשכה אף שלא התפלל עדיין ולא קידש, כי אין זה מלאכה, רק הכנה מיום טוב לחבירו וכיון שנתקדש היום מותר. (מ"ב ס"ק מ).

קיפול הטלית

ל. מהרי"ל היה מקפל הטלית שלו מיד במוצאי שבת כדי להתעסק במצוה מיד. (מ"ב ס"ק מ).

שתיית מי באר במוצאי שבת

לא. יש אומרים לדלות מים בכל מוצאי שבת, כי **בארה של מרים סובב כל מוצאי שבת על כל הבארות** ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלואיו. ולא ראיתי למנהג זה. (שו"ע ס"י).

סימן ש

שיסדר שלחנו במוצאי שבת

הלילה אין צריך לאכול עוד סעודת מלוח מלכה. (א"ר סק"א). ויש חולקים שאין יוצא בזה. (תורת שבת סק"א, תהלה לדוד ס"א).

זמן מלוח מלכה

ג. טוב להקדימה כדי שתהא **סמוכה ליציאת השבת**, ואם אינו תאב לאכול עדיין נכון **שלא יעסוק במלאכה בקבע עד שיקים סעודה זו**, ואין כדאי לאחרה יותר **מחצות**. (מ"ב סק"ב).

אבר שניזון ממלוח מלכה

ד. אמרו הקדמונים שיש אבר אחד באדם ונסכוי שמו והוא נשאר קים בקבר **עד עת התחיה**, ואינו נהנה משום אכילה כי אם מסעודת מלוח מלכה. (מ"ב סק"ב). ולכן גם **נשים ראוי להם לאכול ממלוח מלכה**. ויש חולקים. (פמ"ג א"א סק"א).

סעיף א

סידור השולחן דרך כבוד

א. לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת, היינו **לפרוס מפה על שולחנו** דרך כבוד ושאר דברים הנהוגים בעריכת שולחן, ולכתחילה יקבע **על הפת**, וטוב להדר **בבשר או שאר תבשילים** אם יש לו, ואף שאין צריך אלא לכזית, אבל אין מחוייב לבשל ולהכין תבשילים יותר ממה שצריך, ואם אין לו פת או שחושש לאכילה גסה, יקיימו **במזונות או בפירות**. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"א).

מלוח מלכה

ב. טעם הסעודה כדי ללות את השבת, כי כשם שצריך לכבד השבת בכניסתה כן צריך **לכבדה ביציאתה** כשם שמלוח המלך בצאתו מהעיר. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ב). י"א שאם **האריך בסעודה שלישית ונמשכה עד**

מלוה מלכה מצוה ולא חובה

ה. סעודה זו אינה חובה כשלש סעודות של שבת, כי שם אסמכוה מפסוק, וזה רק מצוה בעלמא, ונפקא מינה אם אין יכול לקיים כולם. (מ"ב סק"ב). אם יש לו בשר או דגים בצמצום מוטב ליפות בהם את השלש

סעודות. (שעה"צ סק"ט).

רבוי נרות וזמירות

ו. יש נוהגים להרבות נרות במוצאי שבת יותר מימות החול ללות את המלך. ונוהגים גם כן לומר פיוטים וזמירות אחר הבדלה. (מ"ב סק"ג).

סימן שא

באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה אסורים

(שו"ע ס"ג, מ"ב סק"ח-ט).

סעיף א

ריצה בשבת

א. אין לרוץ בשבת שנאמר וכבדתו מעשות דרכיך, שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול שדרך העולם למהר ולרוץ אחר עסקו, ואף בחול אין לפסוע פסיעה גסה שנוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו אלא שבשבת יש גם איסור. ולדבר מצוה כגון לרוץ לבית הכנסת מותר. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"א).

ריצה מפני גשמים

ב. מותר לרוץ מפני הגשמים. (שבה"ל ח"א סי' נח). וכן במקום צער שיש שם בעלי חיים או רוחות וגשם. (מנחת שבת על קציעה סי' יצ סק"ג). ויש אסורים לרוץ בכל ענין. (הגר"ח קנייבסקי קרית מלך שבת פכ"ד הי"ד).

פסיעה יותר מאמה

ג. אסור לפסוע או לקפוץ יותר מאמה בפסיעה אחת אם אפשר לו בפחות, שיהא חצי אמה בין רגל לרגל, וכף רגל הוא גם חצי אמה, ושיעור זה באדם בינוני ששיעור פסיעה בינונית שלו אמה, ואדם גדול ביותר כפי שיעור פסיעה שלו. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ב).

סעיף ב

המתענג בריצתו

ד. בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותר אפילו לכתחילה כי עונג הוא להם. וכן כל אדם מותר לרוץ כדי לראות דבר שמתענג בו. (שו"ע ס"ב, מ"ב סק"ה-ו).

טיול וריצה לרפואה

ה. מותר לטייל אף אם כונתו להתעמל ולהתחמם משום רפואה, כי אינו מוכיח שעושה לרפואה, אבל אסור לרוץ כדי שיתחמם לרפואה כי מוכיח ואסור משום שחיקת סממנים. ויש מחמירים אף בטיול אם כונתו להתעמל לרפואה. (שו"ע ס"ב, מ"ב סק"ז). ואם רץ כדי שיהא תאב לאכול למג"א מותר ולט"ז אסור, וצ"ב.

(שעה"צ סק"ט).

סעיף ג

דילוג על אמת המים

ו. היה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלוג שמפסיק רגליו ברחבה ולקפוץ עליה בשתי רגליו בבת אחת, אפילו היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור שניה, ומוטב שידלג ממה שיקיפנה וירבה בהילוך, ואם אי אפשר בדילוג וקפיצה מותר להקיפה. אבל לעבור אסור שלא יבוא לידי סחיטה.

סעיף ד

הליכה לדבר מצוה

ז. היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו בחכמה, יכול לעבור בה ובלבד שיעשה שינוי, כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו כדי שיזכור ולא יבוא לידי סחיטה. ואסור לעבור בסנדלו כי אינו יכול להדקו ולקשרו יפה וחוששים שיפול ויטלו, אבל במנעלו מותר. (שו"ע ס"ד, מ"ב סק"י).

אם עדיף להקיף או לעבור במים

ח. אם יש דרך אחרת להקיף לרמ"א מוטב לעבור במים מלהרבות בהילוך כיון שעובר לדבר מצוה, והסכמת האחרונים שאם יכול להקיף טוב להקיף מלעבור במים. (שו"ע ס"ד, מ"ב סק"ב).

אשה בקבלת הרב

ט. אשה שוה במצות קבלת פני הרב אם זה ברשות בעלה. (מ"ב סק"י).

הרב אצל תלמידו

י. הרב אצל תלמידו אסור לעבור במים. ואם הוא תלמיד שצריך לו רבו מצד חידודו וחריפותו או מצד שיש לו שמועות מגדולים אחרים לט"ז מותר ולתוספת שבת אסור, ובהולך לשאול תלמידו שידוע מסתבר כהט"ז שלא גרע משאר דבר מצוה. (מ"ב סק"יא).

סעיף ה

חזרה מדבר מצוה

יא. ההולך לדבר מצוה מותר לעבור במים אף בחזרה, כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבוא. שפעם אחרת לא ילך אף לדבר מצוה. (שו"ע ס"ה, מ"ב סק"ג).

סעיף ו

לשמור פירותיו

יב. ההולך לשמור פירותיו ששמירת ממונו הוא קצת מצוה מותר לו לעבור במים בהליכה ויעשה שינוי, אבל לא בחזרה כי אינו מצוה, ולא איכפת לי להכשילו אם ימנע פעם אחרת ללכת, וגם לא ימנע מללכת לשמור כי בהול על ממונו. (שו"ע ס"ו, מ"ב סק"ד-ט).

סעיף ז

המוציא כדרך הוצאה חייב

יג. כל היוצא בדבר שאינו תכשיט, ואינו דרך מלבוש, והוציאו כדרך שרגילים להוציא אותו דבר שלא בשינוי, חייב במזיד כרת ובשווג ששכח שהוא שבת או שלא ידע שמלאכה זו אסורה חייב חטאת. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק יח-יט).

דרך מלבוש

יד. אם הוציאו דרך מלבוש הרי לא הוציאו כדרך המוציאים ואינו חייב, רק פטור אבל אסור מדרבנן. (מ"ב ס"ק יז).

הוציא שלא בכונה

טו. שכח איזה דבר אצלו והוציאו בשוגג לרשות הרבים אינו חייב עליו כי מלאכת מחשבת אסורה תורה, שמוציאו בכונה אלא שאינו יודע שהוא שבת או שמלאכה זו אסורה. (מ"ב ס"ק יט).

תכשיט רפוי

טז. כל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול אסור לצאת בו, שמא יפול ויטלו, ואם הוציא פטור. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כ).

תכשיטים שדרכם לשלפם

יז. אשה לא תצא בתכשיטים שדרכה לשלפם ולהראותם, שמא תטלטלם ארבע אמות ברשות הרבים. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כא).

הוצאה דרך משא

יח. לא יצא איש לא בסייף ואפילו חגור במתנו כי

דרך הוצאה היא בחול, ולא בקשת, ולא בתריס, ולא באלה דומה למקל וראשו עגול ככדור, ולא ברומח, ולא בכלים שאינם תכשיט, ואם יצא חייב חטאת. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כב-כד).

הוצאה דרך מלבוש

יט. לא יצא בשריון, ולא בקסדא, ולא במגפיים, ואם יצא פטור שהם דרך מלבוש. ואסור משום מראית העין שיחשדוהו שרוצה להלחם בשבת ואפילו בחדרי חדרים אסור. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כה).

תפילין

כ. לא יצא בתפילין מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא. ושמא יבוא לטלטלם ארבע אמות. ובלא הגזירה היה מותר אף ששבת אינו זמן תפילין מפני שהם דרך מלבוש. והיינו במניחם שלא לשם מצוה כי לשם מצוה אף בבית אסור. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כו-כז).

קטן במנעל גדול

כא. לא יצא אדם שהוא קטן במנעל שהוא גדול לו, שמא יפול ויטלו, אבל יוצא הוא בחלוק גדול. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כח).

מנעל אחד

כב. לא יצא במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו שמא יחייכו עליו ויטלו בידו, אבל אם יש לו מכה ברגלו יוצא באותו שאין בו מכה, כי מכתו מוכחת עליו שאין יכול לנעול המנעל ולא יחייכו עליו. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כט).